

УДК 32:351

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.29>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ У ПУБЛІЧНІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ

Наталія Лященко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби,
кафедра парламентаризму
вул. Антона Цедіка, 20, 03057, м. Київ, Україна*

Обґрунтовано особливості трансформації інформаційного простору у публічній владі України, пов'язані з повномасштабним вторгненням РФ в Україну та захистом інформаційного простору держави, під яким розуміється різноманітність текстових, аудіо- та відеоматеріалів, які висвітлюються засобами масової комунікації з метою посилення чи зниження довіри суспільства до держави і влади.

Акцентовано увагу на тому, що в останній час в Україні відбувся суттєвий розвиток засобів масової комунікації, які охоплюють засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, такі як преса (газети, журнали, книжки), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити та панелі, мультимедійні центри, які мають дбати не про ситуативну вигоду, а про спільну колективну загальнодержавну вигоду, спрямовану на досягнення спільної мети, якою на сьогодні є перемога України у війні з РФ.

Зазначено, що питання інформатизації політичної сфери, готовності суспільства до застосування інформаційно-комп'ютерних технологій та реалізації чинного законодавства у сфері розвитку цифрового суспільства залишаються перспективними та сприяють захисту власного національного інформаційного простору, забезпеченню інформаційної незалежності та безпеки держави в цілому.

Охарактеризовано основний продукт виробництва інформаційного суспільства – інформаційно-комунікаційний простір, який включає такі структурні компоненти, як інформаційне середовище, інформаційні ресурси, засоби та методи прикладної математики, організаційні заходи, правові методи (норми), ринок інформаційних технологій, які в сучасній системі публічної влади України зазнають якісних змін і тим самим характеризують особливості трансформації інформаційного простору.

Запропоновано розглядати «інформаційний простір політики» як якісно новий стан політичного простору, який сприяє забезпеченню представництва політики в соціальному просторі суспільства і гарантує «зворотний зв'язок» між політичними та іншими складовими соціальної структури та ефективний «комунікативний контроль» як системний моніторинг громадської думки суспільно-політичних обставин і результативності влади.

Ключові слова: політика, інформаційний простір, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне середовище, трансформація інформаційного простору, засоби масової комунікації, публічна влада.

Постановка проблеми. Нині, в період глобальних змін, які відбуваються у світі, і зокрема в Україні, а також у зв'язку з війною з РФ, розпочатим 24 лютого 2022 року повномасштабним вторгненням РФ в Україну, особлива увага приділяється розвитку інформаційного суспільства, інформаційного простору, інформаційних послуг та інформаційно-комунікаційних технологій. Адже наявність власного національного інформаційного простору сприяє забезпеченню інформаційної незалежності та безпеки держави і в наш час, коли

відбувся суттєвий розвиток засобів масової комунікації, «...кожний громадянин держави має справу з гіперреальністю, з якої він виносить свій досвід. Однак останній є не прямим, а опосередкованим, оскільки сьогодні уявлення про соціальний простір цілком залежить від простору інформаційного» [2, с. 15–18].

Тобто, соціальний простір активно насичується різноманітним інформаційним змістом, який формує інформаційний простір і впливає на різні інститути влади та світосприймання, дії та погляди окремих людей й організацій.

Цій проблематиці приділено достатньо уваги у дослідженнях різноманітних сфер – політичній, управлінській, економічній, інформаційній тощо. Однак, і нині вона набуває надзвичайної актуальності у публічній політиці та публічному управлінні у зв'язку з тим, що реалізація інформаційної політики у системі публічної влади на різних рівнях суттєво відрізняється. Помічено, що чим вище рівень сформованості інформаційного простору в системі публічної влади країни, тим вищий рівень використання інформаційних технологій в діяльності органів публічної влади, а також різноманітних засобів комп'ютерних та комунікаційних технологій. Така система є більш відкритою й інформаційно. І, як зазначають науковці, публічна політика все більше переходить у формат електронного урядування [6], що сприяє появі нових форм комунікацій між громадянами, бізнесом і владою, участі громадян у виробленні й упровадженні державної політики.

Більшість науковців наголошують на тому, що на сучасному етапі одним із найбільш потужних інструментів функціонування органів публічної влади є:

- імплементація сучасного інформаційного забезпечення [7];

- відхід від командно-адміністративної системи управління, в якій держава надає послуги як звичайна бізнес-організація, а громадяни у відносинах з органами публічної влади виступають споживачами державних інформаційних послуг та державних інформаційних ресурсів [4].

Науковці доводять, що рівень володіння різноманітними інформаційними технологіями в суспільстві, характеризується низкою критеріїв, таких як існування методів, професійна обізнаність, використання інструментів і приладів числового програмного керування, забезпечення виробничого процесу, бюджет часу, застосування оберненого зв'язку в управлінні тощо. При цьому вони характеризують інформаційні технології, як:

- систему методів, способів і процедур збору, накопичення, реєстрації, передачі, обробки, зберігання, пошуку, модифікації, аналізу, захисту, видачі необхідної інформації в людино-машинній системі, всім зацікавленим підрозділам на основі використання апаратних та програмних засобів, що забезпечує автоматизоване виконання функцій управлінського (облікового) працівника [1];

- «процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки та передачі даних (первинної інформації) для одержання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту)» [3, с. 197];

- «поєднання процедур, які реалізують функції збору, накопичення, зберігання, обробки і передачі даних на основі застосування вибраного комплексу технічних засобів за участі управлінського персоналу» [11, с. 58].

Отже, «інформаційна технологія» визначається як система логічних дій, основна ідея якої полягає у взаємодії складових технічної, програмної сфер та управлінських і політичних кадрів, із зовнішнім інформаційним середовищем, і, відповідно, з інформаційним простором, який є предметом нашого дослідження, і залишається важливою темою для інформаційного дискурсу багатьох науковців зі сфери політології.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню окремих аспектів трансформації інформаційного простору й інформаційного середовища шляхом застосування різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій у системі публічної влади присвячено праці багатьох науковців.

Так, у наукових працях зарубіжних авторів, забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень потребує широкого спектру повної, достовірної, об'єктивної та правдивої інформації, що, на думку Tyshchenko et al (2021) [16], можна досягнути шляхом широкого й систематичного використання новітніх цифрових технологій; на використання штучного інтелекту в процесі реалізації публічної політики вказує Ghia et al (2021) [13], досліджуючи проблеми трансформації даних у публічному секторі; на широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій нового покоління, зокрема, штучного інтелекту для опрацювання великого масиву інформаційних потоків в діяльності органів публічної влади та їх взаємодію із громадськістю вказує Zhang & Lu (2021) [17] та ін. [14].

Схожої позиції дотримуються й українські вчені, які стверджують, що в сучасному глобалізованому суспільстві виникає необхідність швидкого прийняття ефективних політичних рішень, які мають ґрунтуватися на обробці великого масиву даних за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій на різних рівнях публічної влади з метою зменшення «цифрового розриву» та Глобального індексу кібербезпеки, які вказують на рівень готовності і спроможності країни запобігати та протидіяти кіберзагрозам [14].

Однак, за індексом цифрового розриву та недосконалістю розвинутої інфраструктури ІКТ [12].

Цей показник є доволі низький і пояснюється тим, що постсоціалістичні країни, маючи високий інтелектуальний потенціал, у 80-і роки ХХ століття зіткнулися з проблемою недостатнього рівня інформатизації [8].

Українські реалії свідчать про необхідність гармонізації існуючої інституційної диспропорції між органами публічної влади та громадськістю, які доповнюються незавершеністю адміністративно-територіальної реформи та неврегульованістю функцій органів публічної влади й інститутів громадянського суспільства в державі, що зумовлюють невідповідність і недосконалість передавання інформації на різні рівні публічної влади та прийняття відповідних рішень на її основі без достатнього обґрунтування.

Мета дослідження. Розкрити й охарактеризувати теоретичні засади трансформації інформаційного простору у публічній владі України та запропонувати шляхи їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах розвитку більшість держав прагнуть створити інформаційне суспільство, в якому всі його суб'єкти мають будь-де та в будь-який час можливість отримати за певну оплату або безоплатно на базі автоматизованого доступу та систем зв'язку будь-які відомості й знання, що потрібні для їхньої життєдіяльності та розв'язання власних і соціально важливих завдань.

Основним продуктом виробництва інформаційного суспільства є *інформаційний простір держави*, під яким науковці розуміють «множину текстових, аудіо- чи відеоповідомлень, які були оприлюднені чи плануються до оприлюднення на її території» [5].

Інформаційний простір держави має достатньо розгалужену структуру і включає до свого складу такі компоненти, як:

- інформаційна інфраструктура (інформаційне середовище);
- інформаційні ресурси на машинних носіях, а також розподілені по WEB-сайтах у мережі Internet;
- засоби та методи прикладної математики, які гарантують діяльність апаратних платформ (систем);

- організаційні заходи, які гарантують функціонування складових інформаційного простору;
- правові методи (норми), під якими розуміють інформаційне законодавство, міжнародні угоди й інші національні, а також міжнародні правові акти;
- ринок інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизації та телекомунікації, інформаційних продуктів і послуг.

Кожна складова інформаційного простору характеризується відповідним забезпеченням; має свої структурні елементи та їхні прояви, що виражаються у конкретних діях суб'єктів взаємодії. У нашому дослідженні – суб'єктів публічної влади – органів державного управління, органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення (див. рис. 1).

Інформаційний простір – складова соціального простору					
<i>складові:</i>					
інформаційна інфраструктура/інформаційне середовище	інформаційні ресурси	засоби та методи прикладної математики	організаційні заходи	правові методи	ринок інформаційних технологій
<i>способи забезпечення:</i>					
технічні і програмні засоби збереження, обробки і передачі інформації	машинні носії, WEB-сайти у мережі Internet	алгоритми і програмні засоби	функціональний підхід	інформаційне законодавство	інформаційні засоби зв'язку
<i>структурні елементи:</i>					
інформаційно-комунікативне середовище	програмні продукти	апаратні платформи	суб'єкти інформаційного простору	національні, міжнародні, міжнародні угоди і правові акти	інформаційно-комунікативні послуги
<i>прояв:</i>					
<i>оперативний зворотний зв'язок та ефективний комунікативний контроль</i>					

Рис. 1. Складові інформаційного простору та їх забезпечення

Джерело: авторська розробка

Як видно з рис. 1.1, інформаційний простір є базою для існування її складових і водночас – є складовою соціального простору. Інформаційне середовище серед інших складових інформаційного простору має особливе значення і включає комплекс способів, засобів та правил передачі/обміну інформацією, яка використовується у конкретний момент у конкретній системі конкретними суб'єктами взаємодії і сприяє формуванню «найближчого інформаційного оточення індивіда з метою забезпечення його продуктивної діяльності» [10].

Головною в інформаційному середовищі є його складова – інформаційно-комунікативне середовище, яке пронизане комунікативним (інформацією) та комунікаційним (її носіями) і сприяє не лише налагодженню *результативного зворотного зв'язку* між різними суб'єктами інформаційної взаємодії, а й забезпеченню *комунікативного контролю*, який передбачає проведення системного моніторингу за діяльністю державних органів влади з боку громадянського суспільства.

Інформаційно-комунікативне середовище сприяє проведенню у режимі онлайн обговорення термінових суспільних питань, організації відеоконференцій, відеочатів, швидкому обміну повідомленнями, одержанню відповіді на сайтах, інтернет-порталах, форумах, у соціальних мережах, налагодженню дієвих комунікативних зв'язків між керівниками та працівниками, між певними підрозділами та інше.

Під *інформаційним середовищем* ми розуміємо складову інформаційного простору, що включає комплекс способів, засобів та правил передачі/обміну інформацією, яка використовується у конкретний момент у конкретній системі управлінської діяльності конкретними суб'єктами взаємодії у публічній політиці – органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами самоорганізації населення.

Під *трансформацією інформаційного простору у системі публічної влади* – зміну стану інформаційного простору, що виникає за умов застосування новітніх інформаційних технологій, зокрема персонального комп'ютера, який сприяє утворенню інформаційно-комунікативного середовища, що, у свій час, відповідає наступним категоріям вимог:

- технічні вимоги – мультимедійні комп'ютери;
- програмні вимоги – програмне середовище має розв'язувати питання безпеки (реєстрації, персоніфікації, розмежування прав доступу до ресурсів), повинне стати інтегрованим (всі навчальні складові мусять подаватися в природному виді), зрозумілим для опанування, нескладним для наповнення та модифікації, забезпечувати змоги взаємодії, комунікації, моніторингу, передбачати порядок виходу зі складних обставин (експерт), створювати змоги для дистанційної взаємодії (on- і offline);
- академічні вимоги – методичне наповнення інформаційно-комунікаційного середовища;
- соціальні вимоги – формування відповідного товариства;
- вимоги до людського потенціалу, пов'язані з існуванням спеціалістів-програмістів.

Україна нині все більше набирає обертів у процесах трансформації інформаційного простору у публічній владі України, враховуючи *Індекс мережевої готовності*, який включає чотири субіндекси (оцінка середовища для розвитку ІТ; готовність суспільства до використання ІТ; фактичне використання державою, бізнесом, населенням та наслідки, які ІТ породжують в економіці і суспільстві; технологічна адаптація суспільства країни та ступінь використання ІКТ) та *Індекс цифрового розриву*, який включає вісім субіндексів інституційна спроможність, розвиток інтернету, розвиток ЦНАП, режим «без паперів», цифрова освіта, візитівка території (області, міста, району, громади), проникнення базових електронних послуг, галузева цифрова трансформація).

Як зазначає Міністерство цифрової трансформації України до 2024 року має бути охоплено 6 млн українців навчальним контентом на базі Дія [9].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження дійшли висновку, що Україна останнім часом досить успішно реалізує інформаційну політику у сфері формування сучасного і змістовно насиченого інформаційного простору, який характеризується трансформацією всіх його складових компонентів і сприяє формуванню умов задля:

- фронтальної інформатизації публічно-політичних процесів у державі;
- соціальної комунікації між суб'єктами публічної політики;
- глобалізації соціально-комунікаційних процесів, за яких сучасні способи і засоби збирання, нагромадження й опрацювання інформації, телекомунікації стають ефективною складовою всіх видів інформаційно-комунікаційних зв'язків без обмежень.

При формуванні концепту «інформаційний простір політики» ми пропонуємо розглядати цей простір як одну з форм соціального простору, котрій притаманні однакові просторові параметри і властивості, яка містить власні своєрідні форми взаємодії, власну будову та дизайн.

Подібний підхід дозволяє визначати такий простір як якісно новий стан (чи «поле», підсистему) політичного простору, який виходить за рамки виключно політичного, продовжуючи залишатися в той же час онтологічно з ним зв'язаним, та виникнення котрого вважається відповіддю на виклики суспільства на сучасному етапі. Іншими словами, простір, що гарантує представництво політики в соціальному просторі суспільства, можна презентувати у виді простору (поля), якому властивий власний своєрідний топос, що почасті перекриває елементи політичного й інформаційного підпросторів суспільства, гарантує «зворотний зв'язок» між політичними (робить його більш «публічним») та іншими складовими соціальної структури, та ефективний «комунікативний контроль», який визначає введення системного моніторингу громадської думки суспільно-політичних обставин і результативності влади.

Список використаної літератури

1. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 336
2. Бінько І. Інформаційний простір України: стан та тенденції розвитку. *Бібліотечний вісник*. 2001. № 2. С. 15–18.
3. Грицунов О. В. Інформаційні системи та технології: навч. посіб. для студентів за напрямом підготовки «Транспортні технології»; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х. : ХНАМГ, 2010. 222 с.
4. Дурман М.О., Тохтарова І.М. Відкриті дані як інструмент інформаційного забезпечення прозорості публічної влади. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування* : електр. наук. фах. вид. / Херсон. нац. техн. ун-т. 2017. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ttpdu_2017_1_15.pdf
5. Інформаційний простір держави. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1180>
6. Клименко І.В. Технології електронного урядування: навчальний посібник (2006). Київ: Вид-во ДУС. 225 с.
7. Клименко А.В., Гбур З.В. Інформаційне забезпечення органів публічної влади України. Інвестиції: практика та досвід № 5/2021. С. 80–87. http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2021/15.pdf
8. Лященко Наталія. Проблеми політичної трансформації інформаційного простору сучасної України. *Практична політологія: тенденції і перспективи* : зб. матеріалів І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) / за заг. ред. В.А.Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. С. 45–50. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3>
9. Мінцифри інформує про результати цифрової трансформації в регіонах України. <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfyry-informuie-pro-rezultaty-tsyfrovoi-transformatsii-v-rehionakh-ukrainy>
10. Москалик Г. Поняття, природа і джерела формування інформаційно-комунікаційного середовища. *Гілея* : науковий вісник. 2013. № 77. С. 149–153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_77_47
11. Ушакова І.О., Плеханова І.О. Інформаційні системи та технології на підприємстві : конспект лекцій. Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. 128 с.
12. Шумаєва М. Індексна модель оцінювання розвитку інформаційного суспільства України на базі ІКТ-індексів. *Економіка*. 7(160). 2014. С. 104–117.

13. Ghia, A., Langstaff, M., Ware, D. & Wavra, R. (2021). Accelerating data and analytics transformations in the public sector. McKinsey & Company. Available at: <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/accelerating-data-and-analytics-transformations-in-the-public-sector>
14. Larysa Komakha, Valentyna Goshovska, Volodymyr Slyshynskyy, Yuriy Lyashchenko, Natalia Lyashchenko. Prospects for the development of information and analytical activities in the system of public authority under the conditions of wartime posture in Ukraine. *Economic Affairs (New Delhi)*, 2022, october, vol. 67(04s), pp. 697–706. (Скопюс). Doi: 10.46852/0424-2513.4s.2022.3 <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4sc.pdf>
15. Net Index Explorer. URL: <http://explorer.netindex.com>
16. Tyshchenko, S., Khrystenko, O. & Tyshchenko, M. (2021). Information and Analytical Support of Local Self-Government in the Context of Automation of Public Administration Services. *Modern Economics*, 29. 188–193. Available at: DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-29](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-29)
17. Zhang, C. & Lu, Ya. (2021). Study on artificial intelligence: The State of the Art and future Prospects. *Journal of Industrial Information Integration*, 23. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jii.2021.100224>

THEORETICAL BASIS OF THE TRANSFORMATION OF THE INFORMATION SPACE IN THE PUBLIC AUTHORITY OF UKRAINE

Natalia Lyashchenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service,
Department of Parliamentarism
Antona Tsedik str., 20, 03057, Kyiv, Ukraine*

The peculiarities of the transformation of the information space in the public authorities of Ukraine, related to the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine and the protection of the information space of the state, are substantiated, which is understood as a variety of text, audio and video materials, which are covered by means of mass communication in order to increase or decrease public trust in the state and authorities.

Attention is focused on the fact that in recent times there has been a significant development of mass communication in Ukraine, which includes the means of transmitting, storing and reproducing information, such as the press (newspapers, magazines, books), radio, television, the Internet, cinema, sound and video recordings, video text, teletext, billboards and panels, multimedia centers, who should care not about situational benefit, but about joint collective national benefit aimed at achieving a common goal, which today is the victory of Ukraine in the war with the Russian Federation.

It is noted that the issues of informatization of the political sphere, society's readiness for the use of information and computer technologies and the implementation of current legislation in the field of digital society development remain promising and contribute to the protection of our own national information space, ensuring information independence and security of the state as a whole.

The main product of the production of the information society is characterized – the information and communication space, which includes such structural components as information environment, information resources, means and methods of applied mathematics, organizational measures, legal methods (norms), the market of information technologies, which in the modern system of public power of Ukraine undergo qualitative changes and thereby characterize the features of the transformation of the information space.

It is proposed to consider the «informational space of politics» as a qualitatively new state of the political space, which contributes to ensuring the representation of politics in the social space of society and guarantees «feedback» between political and other components of the social structure and effective "communicative control" as a systematic monitoring of public opinion, socio-political circumstances and the effectiveness of government.

Key words: politics, information space, information and communication technologies, information environment, transformation of information space, means of mass communication, public power.